

Testování modelů a jejich výsledků

Jak moc můžeme věřit tomu, co jsme se naučili?

Nature Inspired
Technologies Group

❖ Úvod

❖ Trénovací, Testovací a Validací datové soubory

- ◆ Práce s nebalancovanými daty; ladění parametrů

❖ Křížová validace (Cross-validation)

❖ Porovnání různých schémat pro dobývání znalostí

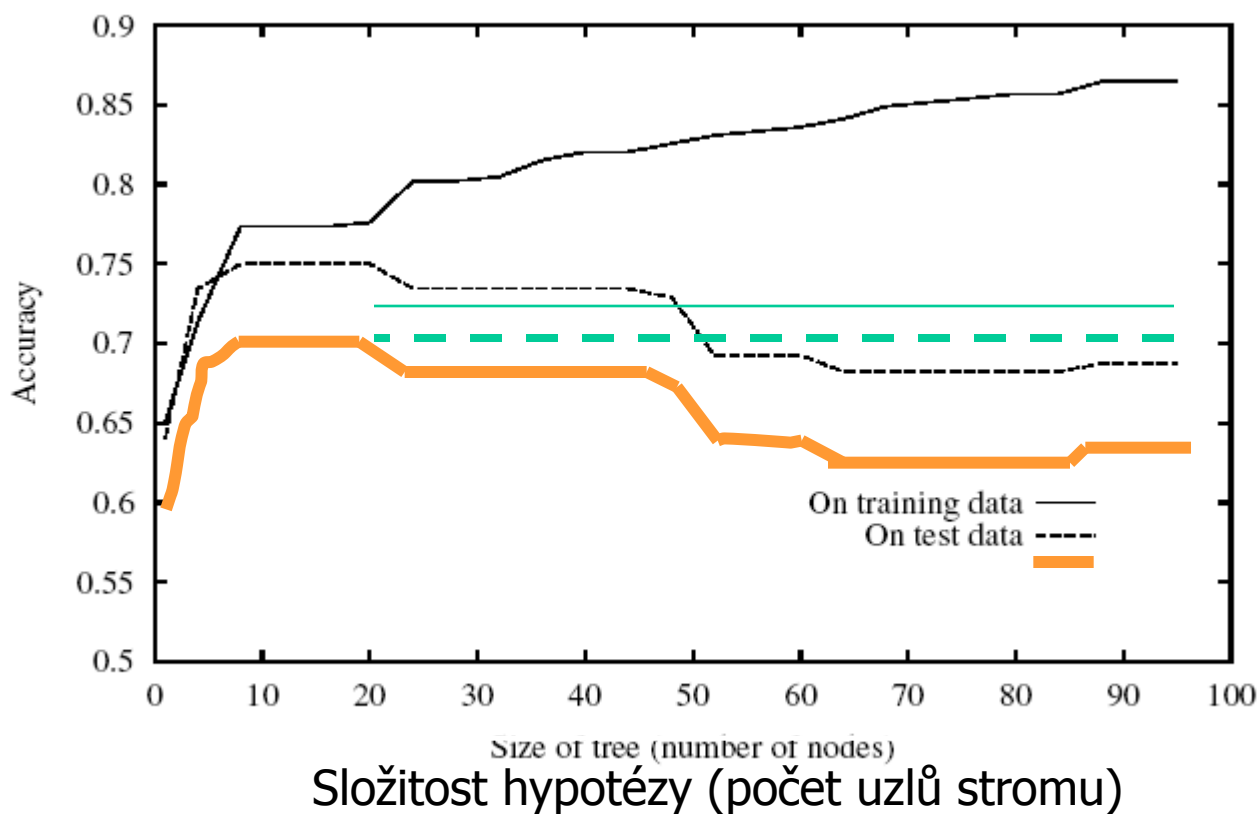

- ❖ Jak dobře předpovídá (klasifikaci) model, který jsme vytvořili?
- ❖ Chyba, s jakou model klasifikuje na trénovacích datech *není* dobrým odhadem pro chování modelu na dosud neznámých datech
  - ◆ **Q: Proč?**
  - ◆ A: Nová data **nebudou přesně stejná** jako ta použitá pro učení!
- ❖ **Přeučení** (overfitting) – na trénovacích datech můžeme vytvořit model s libovolně malou chybou! Ale testování takového modelu na nových datech obvykle dává špatné výsledky!

Přeučení

❖ Necht' $\mathbf{H}$ je prostor hypotéz. Hypotéza $\mathbf{h} \in \mathbf{H}$ je **přeučená**, pokud existuje jiná hypotéza $\mathbf{h1} \in \mathbf{H}$ taková, že na trénovacích datech má sice $\mathbf{h}$ přesnost vyšší než $\mathbf{h1}$, avšak na celém prostoru instancí (nebo na testovacích datech) je $\mathbf{h1}$ přesnější (úspěšnější) než $\mathbf{h}$. Např. hypotéza s počtem uzlů 20 má přesnost 0,77 na trénovacích data (je horší než hypotézy s více uzly), ale na testovacích datech má přesnost 0,75 a je lepší než hypotézy s více uzly.

Toto je často pozorovaná vlastnost zkonstruovaných stromů.

Jak složité stromy je rozumné zde konstruovat?

Relativní chyba klasifikátoru

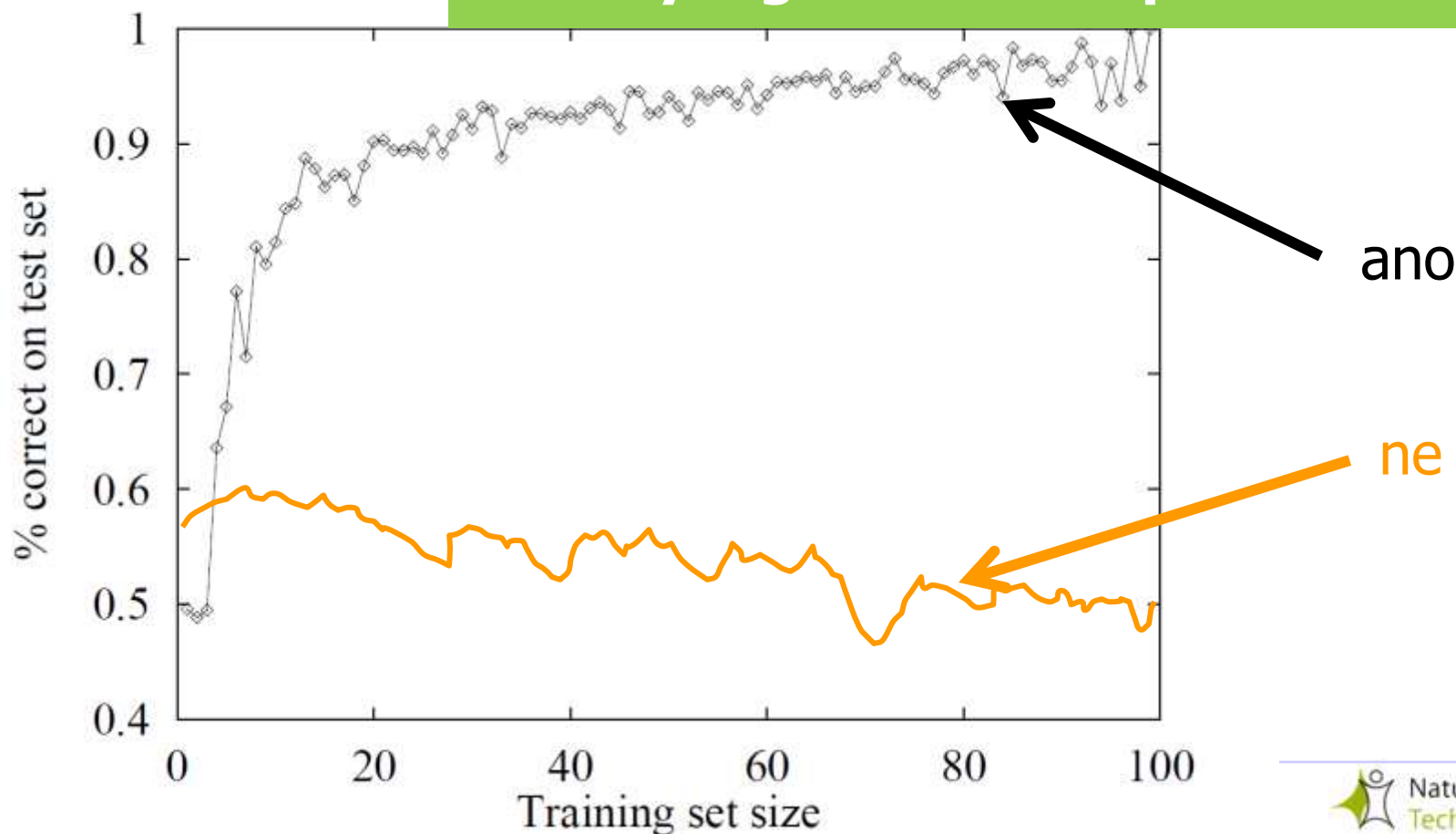
- ❖ Velmi přirozenou mírou je relativní chyba (*error rate*) vypočtená přes všechny uvažované instance :
  - ◆ *Úspěch (success)* : model pro danou instanci model určí správnou třídu
  - ◆ *Chyba* : model pro instanci určí třídu špatně
  - ◆ **Relativní chyba**: procentuální podíl chybných instancí vůči mohutnosti celé uvažované množiny instancí
- ❖ *Chyba na trénovacích datech* je příliš optimistický odhad!
  - ◆ I náhodně vygenerovaný konečný soubor dat lze totiž popsat nějakým modelem (třeba samotnou výchozí tabulkou)

Křivka učení

❖ **Experiment:** Z dostupných klasifikovaných dat D vybereme podmnožinu pro trénování $Training \subset D$ a zbytek použijeme pro testování $Test = D - Training$

Je daný algoritmus ML pro data vhodný?

Jak se hodnotí vzniklý model?

- ❖ **Míry obvykle používané** k hodnocení modelů:
  - ◆ **Klasifikační přesnost** (Classification Accuracy)
  - ◆ **Senzitivita** či **specificita** klasifikačního algoritmu
  - ◆ **Celková cena chyby** – v případě, že cena různých typů chyb je různá (použití „drahé“ vyšetřovací metody)
  - ◆ **Zdvih** (lift): *kolikrát se zvýší spolehlivost oproti „průměru“*
  - ◆ **ROC křivky**
  - ◆ Celková chyba (odchylka) v případě predikce numerických hodnot (při regresi) – např. součet čtverců (nebo abs. hodnot) odchylek od skutečné hodnoty

- ❖ Jak moc se můžeme spolehnout na výsledky predikované modelem ?

Hodnocení pro "ROZSÁHLÁ" data

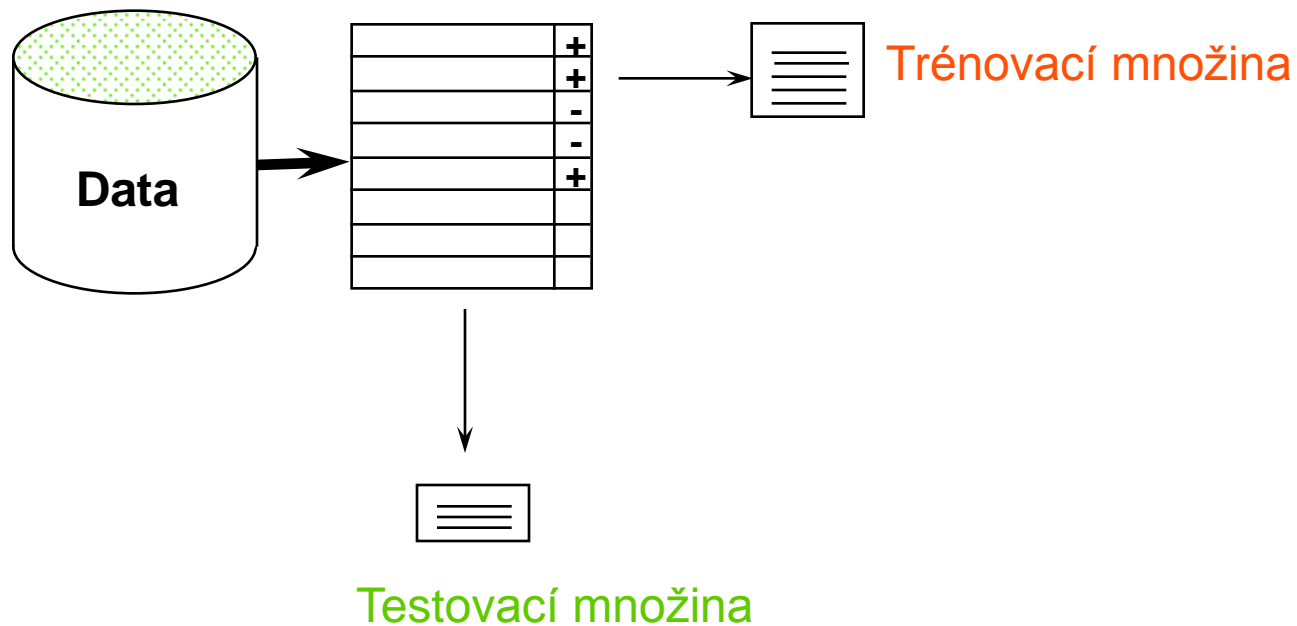
- ❖ Máme-li hodně dat (tisíce instancí), které obsahují pro každou třídu dostatek vzorků (stovky instancí), pak stačí provést jednoduché testování:
  - ◆ Rozděl výchozí data náhodně do 2 množin: **trénovací** (asi 2/3 dat) a **testovací** (zbytek, tedy asi 1/3 dat)
  - ◆ Vytvoř klasifikační model nad *trénovací množinou* a proved' hodnocení (např. pomocí relativní chyby) na *testovací množině*.

Klasifikace - krok 1: Rozděl data na trénovací a testovací množinu

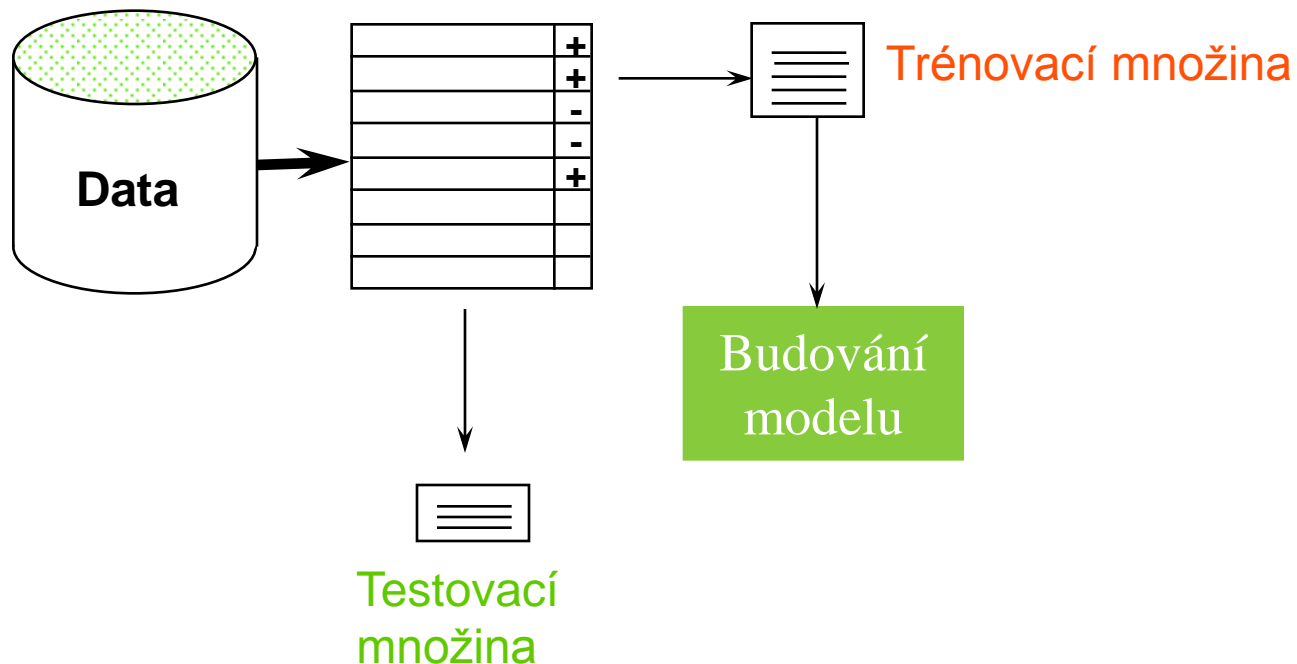
DATA se známými výsledky klasifikace

Klasifikace - krok 2: Vytvoř model na trénovacích datech

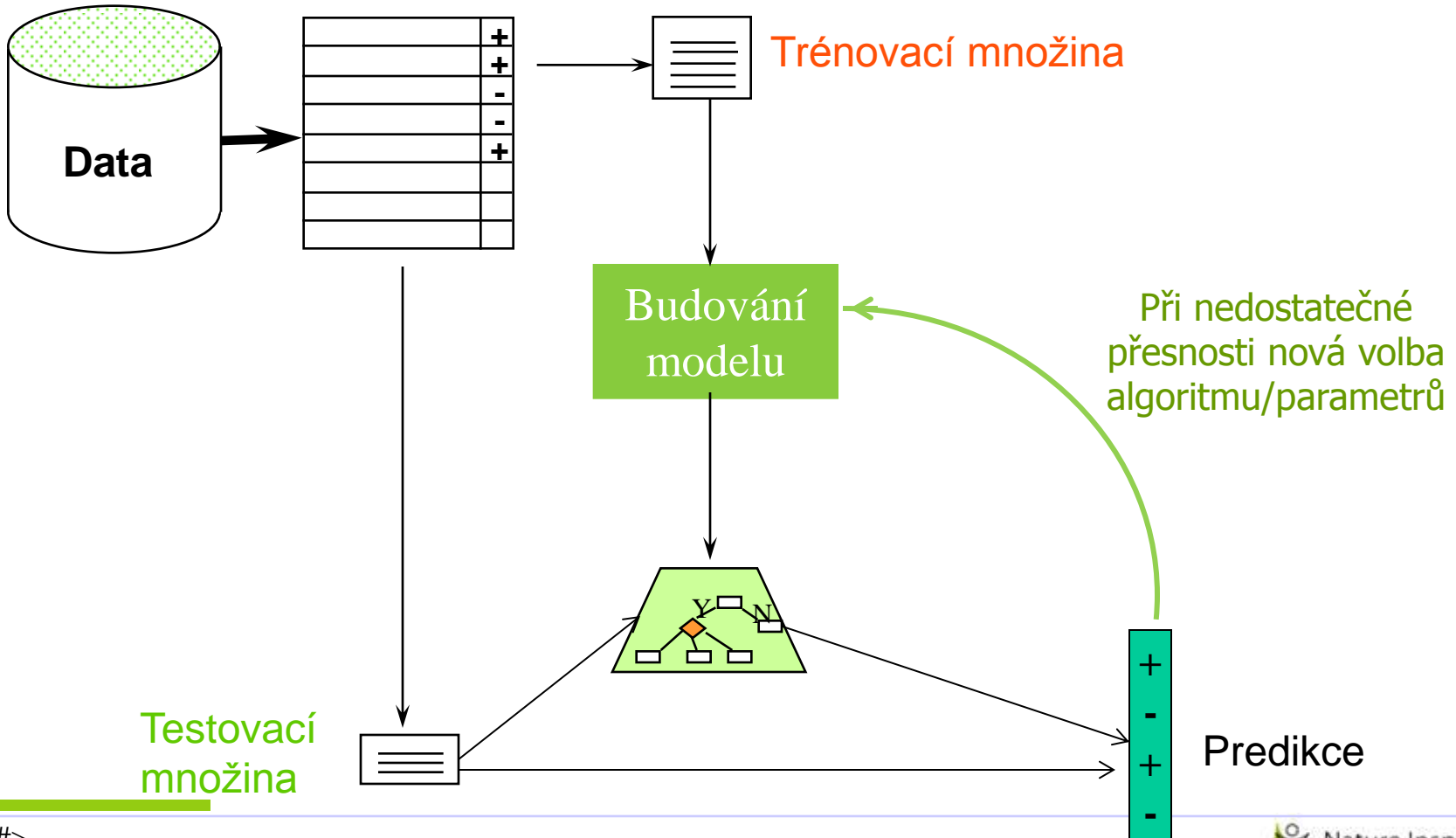
DATA se známými výsledky klasifikace

Klasifikace - krok 3: Otestuj model na test. datech (a případně zkus vytvořit jiný)

DATA se známými výsledky klasifikace

Co s nerovnoměrným zastoupením tříd (*unbalanced data*)?

- ❖ Často máme data s nerovnoměrným zastoupením tříd
  - ◆ Únik zákazníků: 97% zůstane, 3% odchází (za měsíc)
  - ◆ Léč.diagnóza: 90% zdravých, 10% nemocných
  - ◆ eCommerce: 99% nekoupí, 1% koupí
  - ◆ Bezpečnost: >99.99% cestujících nejsou teroristé

- ❖ Model klasifikující do **majoritní třídy** bude dávat nízkou relativní chybu. **Ale není vůbec užitečný!**

Obdobná je situace i při klasifikaci do více tříd !

Vyvážení nevyvážených dat

- ❖ Klasifikace do 2 tříd: vytvoř **vyvážené** (*BALANCED*) **soubory dat na trénování** (vytvoření modelu) i na **testování**.
  - ◆ Vyber náhodně potřebný počet instancí klasifikovaných do minoritní třídy
  - ◆ a doplň je stejným množstvím náhodně vybraných instancí z majoritní třídy
- ❖ Zobecnění postupu “vyvážení” pro více tříd
  - ◆ Je nutné zajistit, aby v trénovací i testovací množině byl **počet instancí** pro každou třídu **zhruba vyrovnaný**

† Jak se vyhnout přeučení?

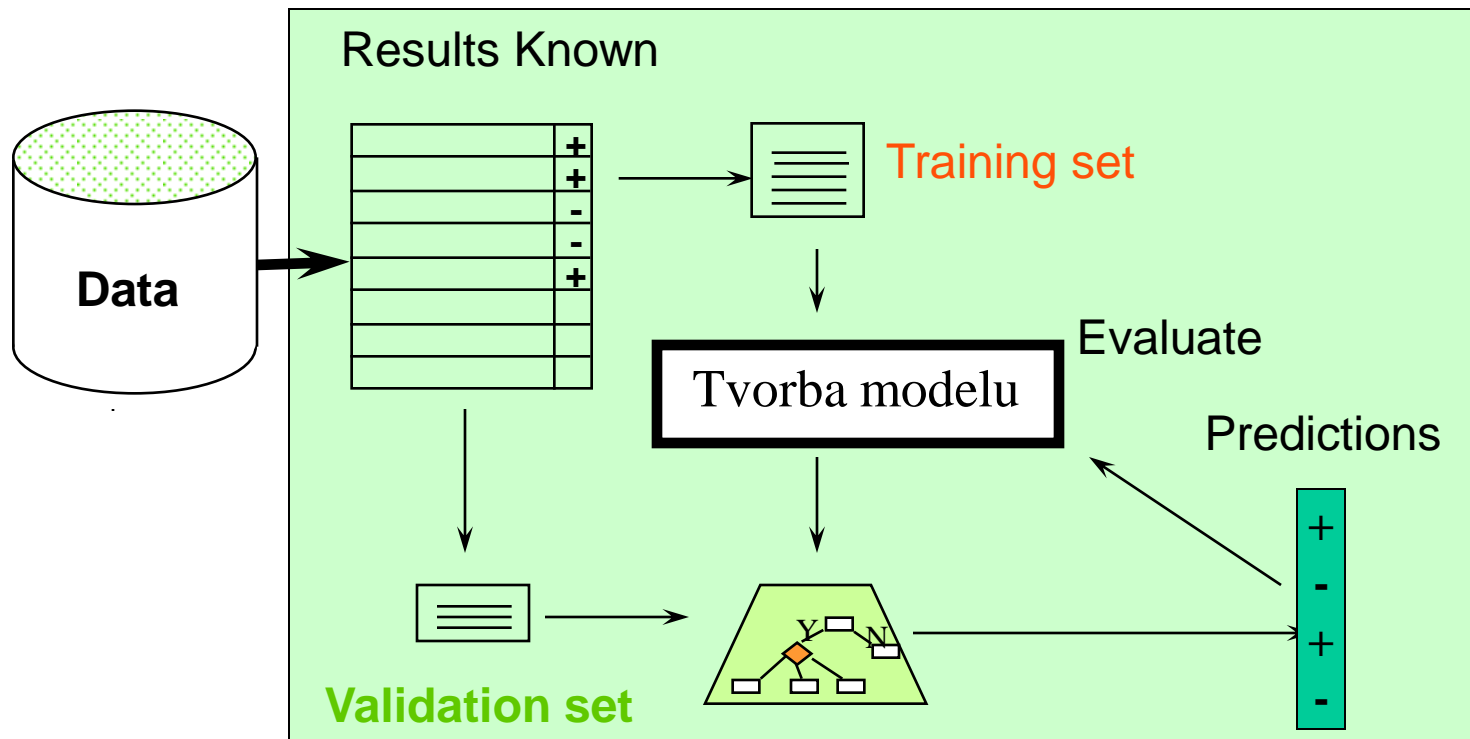
- ❖ **Jak zvolit správnou velikost stromu?** Existuje teoreticky odvozený vztah mezi velikostí trénovací množiny, počtem atributů a hloubkou stromu.
- ❖ **Jak strom správné velikosti získat?**
  1. **Včasné zastavení růstu stromu** (dřív než jsou vyčerpána všechna trénovací data)
  2. **Prořezávání hotového stromu** – ukazuje se jako zvlášť užitečné! Volba vhodného prořezání pomocí **validační množiny dat**. Používá se např. algoritmus **pro následné prořezávání podle „redukce chyby“**:
    - ◆ Vyberte uzel, odstraňte podstrom, v něm začínající a přiřadte většinovou klasifikaci.
    - ◆ Pokud se chyba na validačních datech zmenšila, proveďte uvedené prořezání (ze všech možností vyberte tu s největším zlepšením).

† Poznámka k ladění parametrů

- ❖ Někdy učení modelu postupuje ve 2 krocích:
  - ◆ **Krok 1:** navrhne základní strukturu (např. rozhodovací strom)
  - ◆ **krok 2:** optimalizuje parametry zvolené struktury na validačních datech (která rozhodnou, jak moc se má vzniklý strom prořezat)

- ❖ Testovací model musí vzniknout tak, že *nijak nejsou použita* trénovací data! A to ani pro ladění parametrů!

- ❖ V tomto případě by korektní procedura měla používat 3 nezávislé množiny dat: **data pro učení** (rozdělená na **trénovací, validační**) a **testovací**

Klasifikace: dělení na množiny trénovací, validační a testovací

**Tvorba
modelu na
datech pro
učení**

Jak co nejlépe využít dostupná data ?

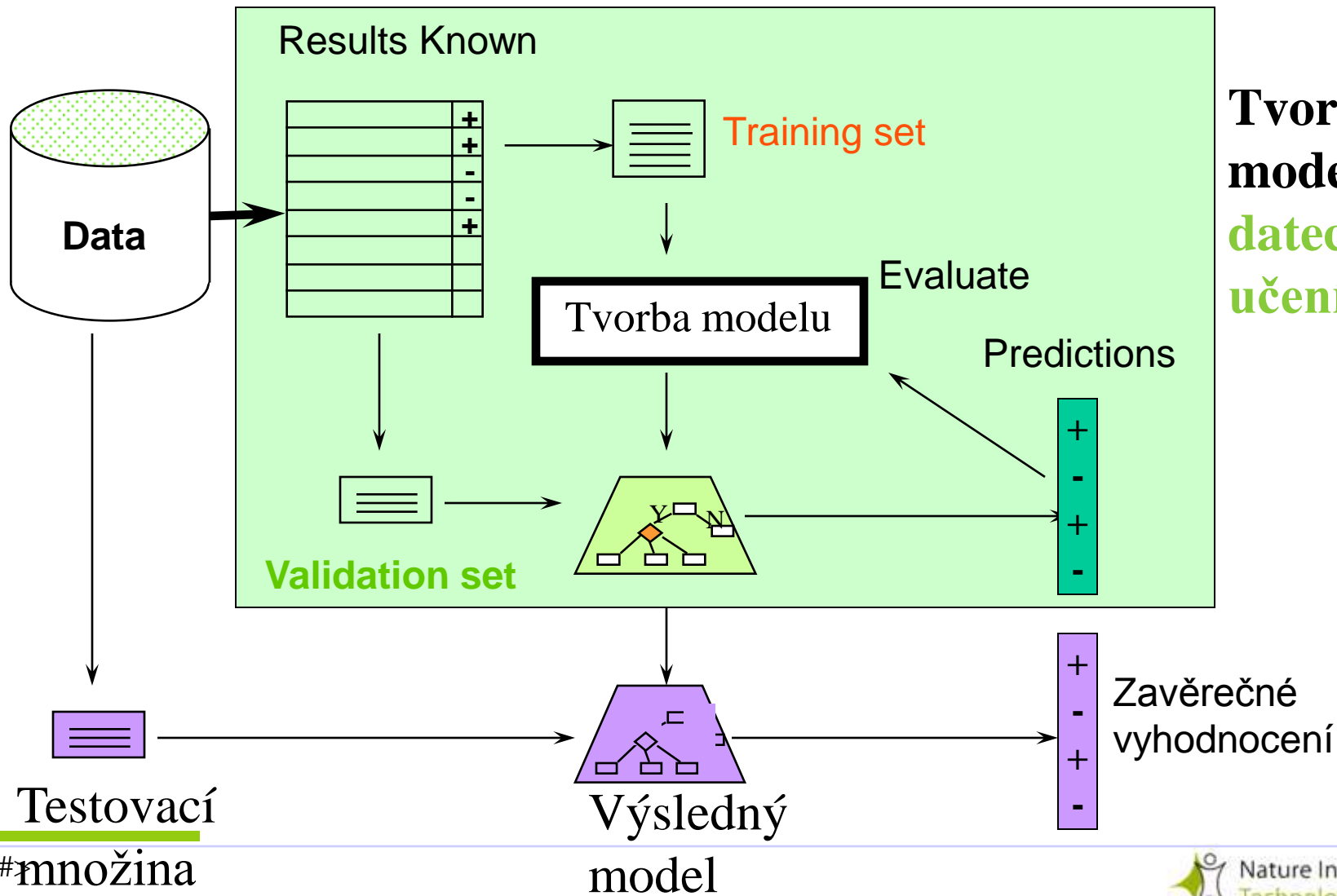
❖ Po ukončení evaluace je možné použít *VŠECHNA DATA* pro budování výsledného klasifikátoru

❖ **Obecně:**

- ◆ Čím větší je trénovací množina, tím je lepší klasifikátor (úměra však není lineární)
- ◆ Čím větší je testovací množina, tím kvalitnější je odhad průměrné chyby.

Klasifikace: dělení na množiny trénovací, validační a testovací

Odhad budoucího výkonu modelu

- ❖ Necht' je relativní chyba (na testovacích datech) 25%. Jak to bude při reálném testování?
  - ◆ Záleží na množství testovacích dat.
- ❖ Predikce p na test.datech je podobná házení „*cinknutou*“ mincí (!).
  - ◆ „**Hlava**“ je „*shoda mezi třídou skutečnou a tou, která je předpovězena modelem*“, „**znak**“ je „*neshoda ...*“
- ❖ Statistika nazývá takovou posloupnost nezávislých jevů ***Bernoulliho proces***, pro který statistické tabulky nabízejí **konfidenční intervaly**, které odhadnou odpovídající skutečnou hodnotu chyby (tedy interval, kam padne hodnocení p toho, jak je mince *cinknutá*) !

Konfidenční intervaly

- ❖ **Význam:** Úspěšnost klasifikace p leží uvnitř nějakého specifického intervalu s určitou mírou důvěry.
- ❖ **Příklad 1:** $S=750$ správně klasifikovaných příkladů pro $N=1000$ instancí
  - ◆ Odhad relativní úspěšnosti klasifikace: 75%
  - ◆ Jak spolehlivý je tento odhad relativní úspěšnosti klasifikace p ?
    - ❖ Odpověď: S pravděpodobností 80% je $p \in [73.2, 76.7]$
- ❖ **Příklad 2:** $S=75$ a $N=100$
  - ◆ Odhad relativní úspěšnosti klasifikace: 75%
  - ◆ S pravděpodobností 80% je $p \in [69.1, 80.1]$

Řešení pro "malé soubory" dat

- ❖ Metoda zádrže (*holdout*) si ponechá určitou část dat pro testování a zbytek použije na trénování
  - ◆ Obvykle: 1/3 na testování, zbytek tvoří trénovací množinu
- ❖ Výsledné trénovací a testovací množiny nemusí být dostatečně reprezentativní v případě malých či nevyvážených souboru data.
  - ◆ Např. máme-li jen málo (nebo žádné) instance některé třídy – řeší to vytvoření **vyváženého** (*ballanced*) **vzorku**

Vyhodnocení na “stratifikovaném vzorku”

- ❖ **Stratifikovaný náhodný vzorek** musí respektovat i zastoupení vrstev, které jsou relevantní pro studovanou úlohu. *Např.* při studiu tělocvičných aktivit je třeba zohlednit např. věk, pohlaví a sociální status. Náhodný vzorek pak musí vznikat v každé příslušné vrstvě zvlášť !
- ❖ ***Stratifikovaný vzorek: pokročilá verze vyvažování dat***

Metoda opakované zadržé (repeated holdout)

- ❖ Odhad pomocí zadržé může být upřesněn tím, že se proces vícekrát opakuje s různými vzorky
- ❖ Metoda opakované zadržé:
  - ◆ V každé iteraci je určitá část dat náhodně vybrána jako trénovací (s využitím stratifikace, je-li třeba)
  - ◆ Relativní chyby všech iterací se zprůměrují - výsledek je **celková relativní chyba**
- ❖ Ale pozor: různé testovací množiny se mohou překrývat.
Lze se tomu vyhnout?

Křížová validace (cross-validation)

- ❖ *k*-ární křížová validace zamezuje překrývání testovacích množin
  - ◆ Krok 1: data jsou rozdělena do k disjunktních podmnožin stejné velikosti
  - ◆ Krok 2: Každá podmnožina je použita právě jednou pro testování modelu vzniklého ze zbylých dat
- ❖ Často se ještě předem jednotlivé podmnožiny stratifikují
- ❖ Odhad chyby zvoleného modelu se pak získá jako průměr chyb pro jednotlivé testovací množiny

Příklad na křížovou validaci:

Rozděli data do skupin (folds) stejné velikosti

Zadrž jednu skupinu na testování a zbytek použij pro trénování

Test

Opakuj

Ještě o křížové validaci

- ❖ Standardní postup vyhodnocení: **stratifikovaná 10-násobná** (ten-fold) **křížová validace**
- ❖ Proč 10? Empirická zkušenost ověřená na řadě experimentů: odhady z této volby bývají velmi dobré!
- ❖ Stratifikace pak ještě zmenšuje variabilitu odhadu
- ❖ **Další vylepšení:** opakovaná stratifikovaná křížová validace
  - ◆ Např. opakuj 10x křížovou validaci se základem 10 (10-násobná KV) a zprůměruj výsledky

Křížová validace „vynech 1“

❖ „vynech 1“:

(zvláštní případ křížové validace):

- ◆ Necht' počet skupin = počet výchozích dat
- ◆ T.j., pro n výchozích instancí, vytvoř $n \times n$ klasifikátor (z trénovacích dat o rozsahu $n-1$)

❖ Vlastnosti:

- ◆ Optimální využití dat (důležité pro malé soubory)
- ◆ Nepoužívá náhodné vzorkování
- ◆ **Nevýhody:**
  - ❖ **výpočetně náročné** (výjimkou jsou některé neuronové sítě)
  - ❖ **Stratifikace:** nelze žádným způsobem zajistit!

- ❖ **Velmi hrubý odhad chyby** - viz následující *extrémní příklad*:

Mějme výchozí soubor dat D se sudým počtem instancí 150, pro které je zvolena klasifikace NÁHODNĚ (ale pevně), a to tak, že $|D^+| = |D^-|$.

Na každé trénovací skupině necht' je vybrán ten model, který predikuje majoritní třídu. Jaká bude jeho úspěšnost?

- ◆ Při 10-násobné křížové validaci bude asi 50%.
- ◆ Jaký bude výsledek křížové validace „Vynech 1“?

Metoda „bootstrapping“

- ❖ *Křížová validace* pracuje se vzorkováním *bez navracení* (*without replacement*)
  - ◆ Je-li určitá instance jednou vybrána do jedné skupiny, nemůže být vybrána podruhé do jiné
- ❖ *Bootstrapping* vytváří z výchozí množiny, která obsahuje právě n instancí dat, trénovací množinu takto:
  - Vytvoř **skupinu n instancí** tak, že budeš n krát vybírat z výchozí množiny dat (výběr *s navracením*)
  - Právě vybraná skupina se stane trénovací množinou.
  - Data z původní množiny, která se nedostala do trénovací množiny, tvoří **testovací** množinu.

Jiný název: „0.632 bootstrap“

- ❖ Zdůvodnění pro výchozí množinu s n instancemi
  - ◆ **Konkrétní instance** má pravděpodobnost $(1-1/n)$, že při jednom výběru *nebude* vybrána do trénovací množiny
  - ◆ Pravděpodobnost, že tato konkrétní instance *nebude* vybrána ani v jednom z realizovaných n výběrů (a tedy se dostane do testovací množiny), je:

$$\left(1 - \frac{1}{n}\right)^n \approx e^{-1} = 0.368$$

- ◆ Z toho vyplývá, že testovací data budou obsahovat asi 36.8% instancí výchozích dat a trénovací data asi 63.2% .

Odhad chyby a bootstrapping

- ❖ Odhad chyby z testovacích dat, kterých je jen 36,8 %, je velmi pesimistický!
- ❖ Proto se doporučuje tento odhad upřesnit tím, že se kombinuje s odhadem z trénování

$$err = 0.632 \cdot e_{\text{test instances}} + 0.368 \cdot e_{\text{training instances}}$$

s tím, že resubstituční chyba (z trénovacích dat) má nižší váhu než chyba na testovacích datech!

- ❖ **Další upřesnění:**

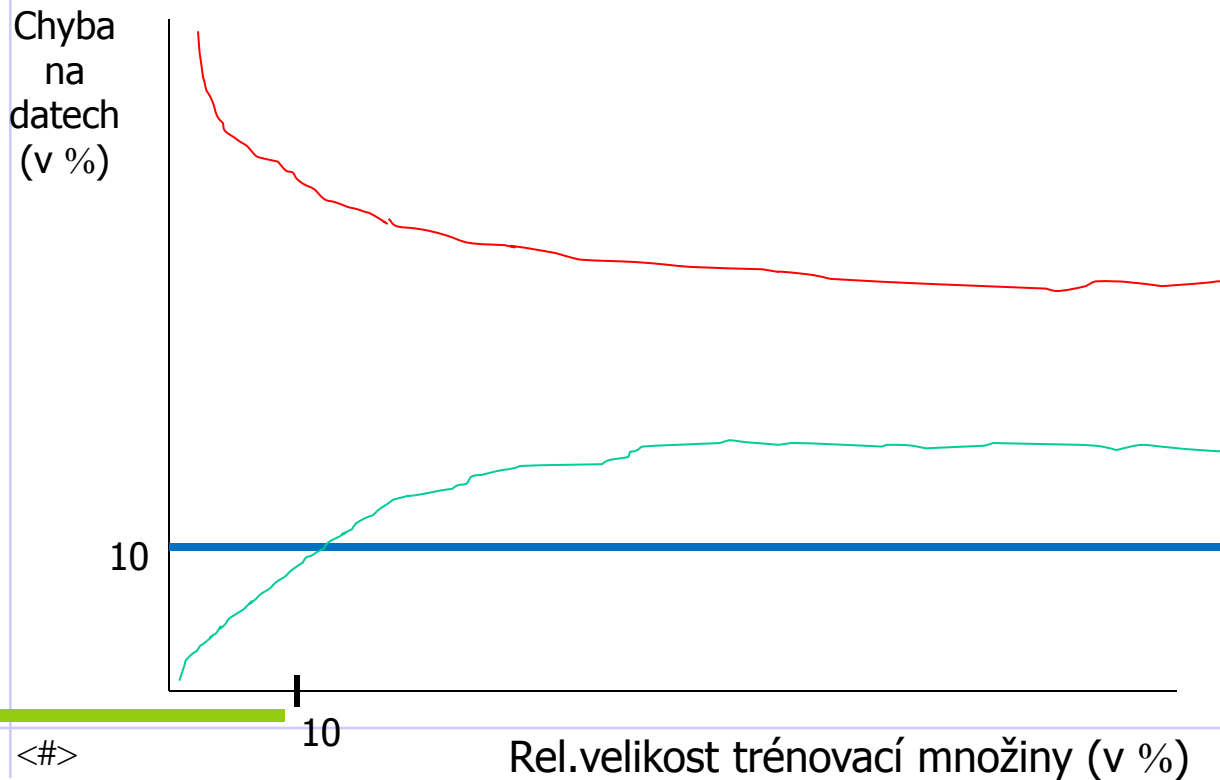
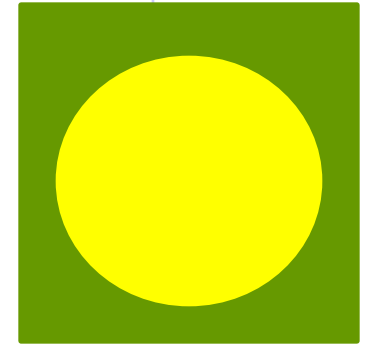
Celý proces „bootstrapping“ se několikrát opakuje a výsledky zprůměrní

Co prozradí křivka učení?

Experiment: Uvažujme data na obr. a **málo složité modely** (např. stromy s pevně daným malým počtem uzlů).

Jak bude vypadat křivka učení?

Trénovací data

Testovací data

Požadovaná přesnost

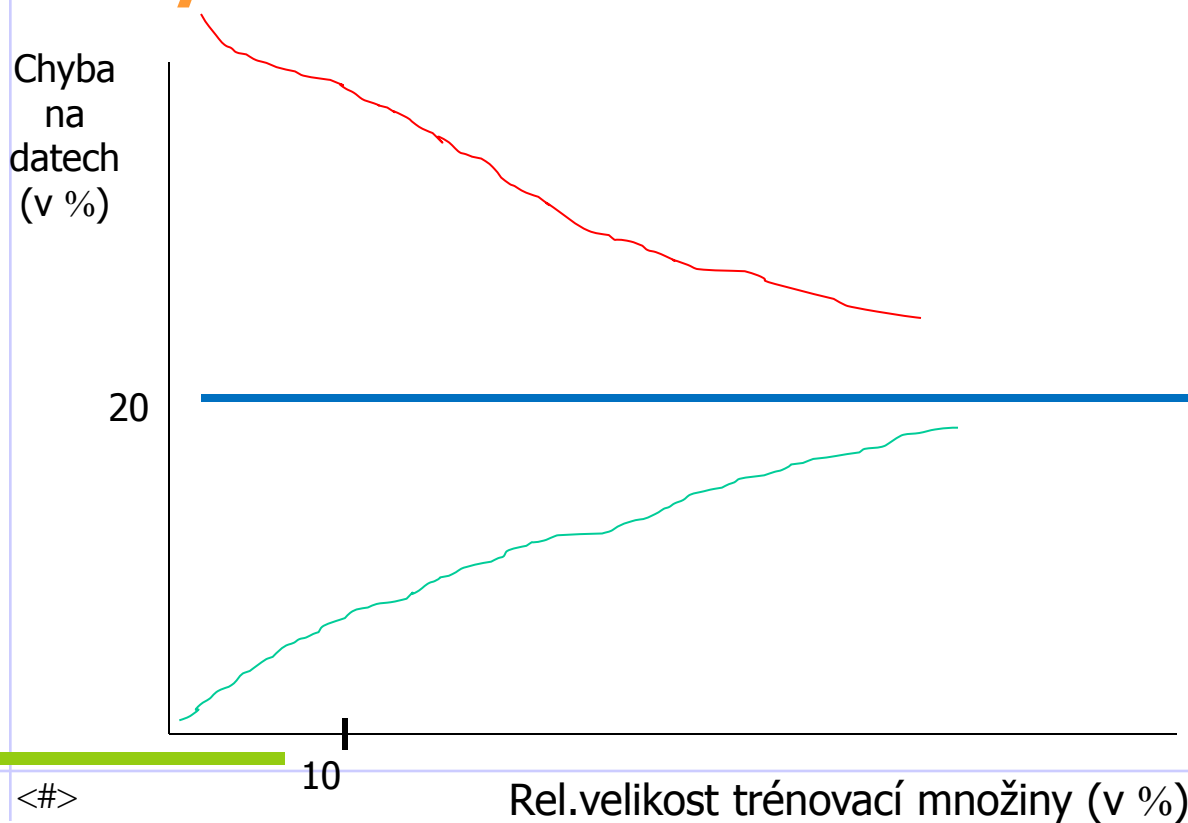
Model má vysoký bias – pomohlo by víc atributů

Co prozradí křivka učení?

Pokud za stejných podmínek naopak **křivka učení na testovacích datech stále klesá**, svědčí to tom, že ke zlepšení výkonnosti by přispělo **získání nových dat**

Testovací data

Trénovací data

Požadovaná přesnost

Model má vysokou varianci

* Studentův párový t-test

Princip vychází z následující úvahy pro výsledky $x_1 x_2 \dots x_k$ a $y_1 y_2 \dots y_k$ získané při testování dvou modelů pomocí k násobné KV

❖ Máme-li dostatek vzorků, pak by průměr měl mít normální distribuci

- ◆ m_x a m_y jsou příslušné průměry
- ◆ Odhad pro rozptyl průměrů je σ_x^2/k a σ_y^2/k

$$\frac{m_x - \mu}{\sqrt{\sigma_x^2 / k}}$$

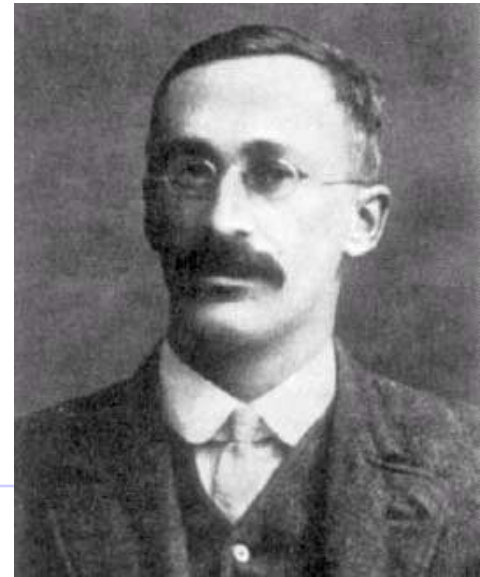
❖ Kdyby μ_x a μ_y byly skutečné hodnoty průměrů nad oběma modely, mělo by jít o **normální rozdělení** s průměrem 0 a rozptylem 1

$$\frac{m_x - \mu_x}{\sqrt{\sigma_x^2 / k}}$$

$$\frac{m_y - \mu_y}{\sqrt{\sigma_y^2 / k}}$$

William Gosset, Born:1876 in Canterbury; Died: 1937 in Beaconsfield, England

Obtained a post as a chemist in the Guinness brewery in Dublin in 1899. Invented the t-test to handle small samples for quality control in brewing. Wrote under the name "Student".

* Studentovo rozložení

- ❖ Pro malé vzorky o k prvcích ($k < 100$) má průměr *Studentovo rozložení o $k - 1$ stupních volnosti*
- ❖ Meze spolehlivosti:

9 stupňů volnosti

Pr[$X \geq z$]	z
0.1%	4.30
0.5%	3.25
1%	2.82
5%	1.83
10%	1.38
20%	0.88

normalní rozložení

Pr[$X \geq z$]	z
0.1%	3.09
0.5%	2.58
1%	2.33
5%	1.65
10%	1.28
20%	0.84

* Distribuce rozdílů

- ❖ Necht' $m_d = m_x - m_y$
- ❖ Rozdíl průměrů (m_d) má rovněž Studentovo rozložení s $(k-1)$ stupni volnosti
- ❖ Necht' σ_d^2 je rozptyl rozdílů
- ❖ Standardizovaná verze m_d se nazývá t -statistika:

$$t = \frac{m_d}{\sqrt{\sigma_d^2 / k}}$$

- ❖ Veličina t se používá pro realizaci t -testu

*Průběh testu

1. Zvol hladinu významnosti α
  - ◆ Je-li rozdíl signifikantní na hladině $\alpha\%$, pak s pravděpodobností $(100-\alpha)\%$ lze rozdíl prohlásit za významný
2. Sniž hladinu významnosti na polovinu (protože test je párový „2-tailed“)
  - ◆ Tj. skutečný rozdíl může být **+ve** nebo **-ve**
3. Najdi hodnotu z odpovídající $\alpha/2$
4. Když $t \leq -z$ nebo $t \geq z$, můžeme rozdíl prohlásit za významný
  - ◆ Tj. Nulovou hypotézu lze zamítnout!

* Nepárová pozorování

- ❖ Pokud odhady KV jsou získány z různých randomizací, nepovažují se za párové!

(stačí např. když se pro jeden model používá **k**–násobná KV a pro druhý **j**–násobná KV)

- ❖ V takovém případě používáme *nepárový* t-test s **min(k, j) – 1** stupni volnosti
- ❖ Výsledná *t*-statistika

$$t = \frac{m_d}{\sqrt{\sigma_d^2 / k}} \quad \rightarrow \quad t = \frac{m_x - m_y}{\sqrt{\frac{\sigma_x^2}{k} + \frac{\sigma_y^2}{j}}}$$

Interpretace výsledků

- ❖ Všechny naše odhady z KV vycházejí z výsledků získaných na téměř souboru dat
- ❖ Tedy test říká pouze, jestli existuje rozdíl pro *úplnou (complete) k-násobnou* KV na tomto souboru dat
  - ◆ Úplná k -násobná KV generuje všechna možná disjunktní pokrytí dat vedoucí ke k skupinám a průměruje získané výsledky
- ❖ Ideálně by bylo nejlépe používat různá data pro získání každého k -násobného KV odhadu v testu
- ❖ **t-statistika je pro DM velmi užitečná!!!**

Shrnutí:

- ❖ Jsou-li k dispozici ROZSÁHLÁ data, rozdělí se na disjunktní **trénovací, testovací a validační podmnožiny**
- ❖ Nevyvážená data je nutné vhodně upravit
- ❖ Křížová validace je zvláště vhodná pro MALÉ objemy dat
- ❖ Je nutné dbát, aby testovací data NEBYLA použita pro ladění parametrů metody – k tomu slouží data validační
- ❖ **Především je třeba se vyhnout přeučení (*overfitting*) !**

+ Další informace

- ❖ Petr Berka: ***Dobývání znalostí z databází***, Academia, Praha 2003
- ❖ Kap.11 *Strojové učení v dobývání znalostí* (F. Železný, J. Kléma, O. Štěpánková) v ***UI*** (4)
- ❖ V. Mařík, O. Štěpánková, J. Lažanský: ***Umělá inteligence*** (4), Academia, Praha 2003
- ❖ I.H. Witten, E. Frank, M.A. Hall: ***Data Mining: Practical Machine Learning Tools and Techniques*** (Third Edition), 3rd edition, Morgan Kaufmann 2011